

Список використаних інформаційних джерел

1. Балабан П. Ю. Трансформація торгівлі споживчої кооперації в економіці ринкового типу: етапи розвитку, конкурентоспроможність, стратегічні пріоритети : монографія / П. Ю. Балабан, М. П. Балабан. – Полтава : ПУЕТ, 2011. – 421 с.
2. Балабан М. П. Оптова торгівля в ринковому середовищі: ефективність функціонування та стратегія розвитку : монографія / М. П. Балабан. – Полтава : ПУСКУ, 2005. – 353 с.
3. Внутрішня торгівля України: проблеми і перспективи розвитку : монографія / І. М. Копич, О. О. Нестуля [та ін.] ; за ред. В. В. Апоптія, П. Ю. Балабана. – Львів : Новий світ – 2000, 2014. – 563 с.
4. Показники господарсько-фінансової діяльності підприємств і організацій спілок споживчих товариств областей за 2018 рік. – Київ : УКС, 2019. – 47 с.

*П. Ю. Балабан, к. е. н., професор;
Ю. В. Іванов, к. е. н., доцент
ПУЕТ, м. Полтава;*

*Б. А. Курлейко, к. е. н., заступник завідувача
підприємство «Кооперативний ринок»
Кіровоградської облспоживспілки, м. Кропивницький*

СПОЖИВЧА КООПЕРАЦІЯ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ В КОНКУРЕНТНІЙ ЕКОНОМІЦІ

На початку перехідного періоду споживча кооперація об'єднала 12,3 млн пайовиків і обслуговувала більше 22 млн осіб населення України, здійснювала торговельну, заготівельну, виробничу діяльність, громадське харчування, будівництво, підготовку кадрів та інші види діяльності, монопольно обслуговуючи сільське населення України.

Починаючи з 90-х років, економіка України пройшла важкий шлях реформ, що характеризувався переходом до ринкових методів господарювання, скороченням ВВП країни, розбалансованістю господарського механізму. Відповідних трансформацій зазнав і кооперативний сектор економіки, в тому числі і споживча кооперація – основна кооперативна система держави.

Перехід до ринку об'єктивно повинен був стимулювати поступальний розвиток кооперативного господарства, – спожив-

ча кооперація була заснована на приватній власності членів кооперативів (яка прискореними темпами розвивалася в Україні) і діяла на основі господарського та самоокупності.

Законодавчою базою, об'єктивною основою перетворень споживчої кооперації України на етапі реформування стали Закони України «Про споживчу кооперацію», «Про кооперацію», Господарський кодекс України та інші, які розширили правове поле системи, створили об'єктивні передумови її подальшого розвитку [5].

Разом з тим, як показали роки перехідного періоду, трансформаційні процеси в споживчій кооперації супроводжувалися глибокою кризою життєдіяльності системи. За різних причин з системи вибуло три облспоживспілки – Донецька, Запорізька та Київська, суттєво скоротилася чисельність пайовиків, зменшилася кількість підприємств торгівлі, громадського харчування, оптових баз, ринків, промислових підприємств [1, 2, 4].

Значно скоротилися обсяги діяльності основних галузей споживчої кооперації – торгівлі, заготівель, виробництва, громадського харчування. За період з 1990 по 1.01.2019 року основні показники діяльності системи характеризуються даними таблиці.

Таблиця 1 – Обсяги діяльності основних галузей споживчої кооперації України за 1990–2018 рр.

Показники	1990 р.		2000 р.		2018 р.	
	в млн крб	в доларах США*, млн \$	в млн грн	в доларах США*, млн \$	в млн грн	в доларах США*, млн \$
1	2	3	4	5	6	7
Роздрібний товарооборот, всього	23 233,6	20 380,3	1 576,5	288,7	6 297,4	233,2
Оборот громадського харчування/ресторанного господарства, всього	1 755,5	1 539,9	293,1	53,7	776,3	28,8

1	2	3	4	5	6	7
Обсяги закупок сільськогосподарської продукції і сировини, всього	3 339,0	2 928,9	379,0	69,4
Виробництво товарів, всього	3 312,6	2 905,8	461,0	84,4	583,2	21,6

Примітка. За курсом Національного банку України.

Аналіз засвідчує стрімке падіння обсягів діяльності основних кооперативних галузей. Так, роздрібний товарооборот системи у порівнянні з 1990 роком (у перерахунку на долари США) скоротився у 2018 році більш ніж у 87 раз, оборот громадського харчування (ресторанного господарства) – у 53,5 рази, виробництва товарів на кооперативних підприємствах – у 134,5 рази.

Відповідно скоротився внесок господарського комплексу споживчої кооперації у ВВП держави, її частка в роздрібному товарообороті, зменшилася роль системи у вирішенні соціальних питань населення, що нею обслуговується [3, 7].

Не дивлячись на значні втрати в процесі трансформації, важливою перевагою споживчої кооперації було і залишається те, що за висловом П. Г. Олдака «...в її діяльності індивідуальний суб'єкт ринку замінений його соціалізованим прототипом, а учасники ринкових відносин виступають в якості членів соціальних груп. Споживча кооперація реалізує три основні принципи економічної соціодинаміки: соціальної мотивації (соціальна місія визнана пріоритетною); соціального імунітету (вирішення проблеми зайнятості, підвищення доходів сільського населення формує один із механізмів самозбереження і самозахисту суспільства); двійстості корисності (соціальна корисність, на відміну від індивідуальної, обумовлена тим, що діяльність споживчої кооперації орієнтована на підтримку сільського населення, в чому зацікавлене все суспільство)» [6, с. 16].

Разом з тим, розвиток споживчої кооперації в ринкових умовах господарювання свідчить про зміщення акцентів із соціаль-